

Г. Гълъбов

СОФИЙСКИ МАХАЛИ¹, ПАЗАРИЩА И СЕЛА, СПОМЕНАТИ
В КАДИЙСКИ РЕГИСТЪР ОТ 1550 г.

Известно е, че в издадените по разни исторически въпроси документи от кадийските регистри от XVI и XVII век често се срещат имена на софийския махали, пазарища, чаршии, местности и пр., както и имена на много села от Софийска и други околии.² Несъмнено е, че тези имена на малки или големи български селища представляват научен интерес не само за историците. От тях не по-малко се интересуват и географи, етнографи, а дори и езиковеди, които ги проучват като чисто *поселищни имена*. За да отговорят на този интерес от по-широк кръг научни работници, тук даваме събрани в два списъка по азбучен ред поселищни имена от София и Софийско, упоменати в османотурски документи от 1550 г. Първият списък съдържа имена на софийски махали, пазарища, чаршии и местности, а вторият — имена на софийски села. Дадените имена са извлечени през 1942 и 1943 г. от два извънредно малки откъса от кадийски регистър на софийския кадия от 1550 г. (957 г. от Хиджра), намиращи се в турския архив на ориенталския отдел при Софийската народна библиотека.³ Единият откъс се състои от 16 листа, а другият — от 32 листа с размери 395 × 135 мм. В двата откъса от 48 листа са регистрирани 347 документа. Повечето от тях са съдебни протоколи на софийския кадия по различни частноправни спорове между жители на София и Софийско

¹ Махала (от арабската дума „махале“, мн. ч. „махаллят“) — градско поделение от известен брой къщи в стара и днешна Турция, най-често със своя джамия, имамин, училище, мухтарин (кметски пълномощник) и пр. Един днешен градски квартал може да съдържа една или няколко махали. Според една вековна канцеларска традиция имената на частните лица, особено в кадийските документи, винаги са били съпроводени от името на махалата, на която лицето е било жител. Имената на селяните се придружавали от името на селото им.

² Вж. Гъл. Д. Гълъбов, Османотурски извори за българската история, свезка I. Няколко стари османотурски документи относно войниганите. ГСУ, Ист.-фил. ф-тет, кн. 34 (1938 г.), свезка III. Три стари закона и други османотурски документи относно войниганите. ГСУ, Ист.-фил. ф-тет, кн. 39 (1943 г.). За основните начала на поземлената собственост в османската империя и специално в България под турско владичество (по османотурски закони и документи от XVI—XIX век). ГСУ, Ист.-фил. ф-тет, кн. 43 (1947 г.); сп. „Сердика“, год. VI, кн. III—IV, Съдебни документи от XVI век; кн. „Сердика“, год. VI, кн. V—VI, Съдебни документи от XVI век.

Нека отбележим, че почти всички документи са придружени от снимки на оригиналите.

³ Тези два откъса от кадийски регистър заедно с други подобни откъси от регистри от XVII век образуваха папка № 313 при кадийските регистри на ориенталския отдел. Днес тази папка не е налице. Изглежда да е пострадала от бомбардировките на София през 1944 г. или при пренасянето на библиотечното богатство на друго място.

Между тях има и няколко преписа на фермани и берати. Съдебните протоколи, които ни дадоха тук изнесения материал, са от месеците януари—август на 1550 г.

За улеснение на евентуални научни справки — въпреки че засега откъсите се считат за изгубени — издирените имена придружават с указание в скоби на кой лист (=л.) се намира документът (=док.), от който взехме поселищното име; римската цифра I или II, поставена след скобите, означава съответно откъс I или откъс II от папка № 313 при кадийските регистри на ориенталския отдел.

Ето и списъците:

Софийски махали, пазарища и местности, споменати в софийския кадийски регистър от 1550 г.

(по азбучен ред)

1. Махала „Аладжа месчид“¹ . . . (3-и док. на л. 3-б). I.
2. Пазарище „Атпазарѓ“ . . . (3-и док. на л. 9-а). I.
3. Махала „Джами-и атик“ . . . (3-и док. на л. 25-б). II.
4. Махала „Имарет“ . . . (3-и док. на л. 12-а). I.
5. Махала „Калоян“ . . . (3-и док. на л. 9-б). I.
6. Махала „Караданишменд“ . . . (2-и док. на л. 23-б). II.
7. Махала „Карашахин“ . . . (4-и док. на л. 25-а). II.
8. Махала „Касаплар“ . . . (1-и док. на л. 12-а). II.
9. Местност „Ковъовица“ . . . (2-и док. на л. 30-б). II.
10. Чаршия „Къптилѐр чаршусу“ . . . (2-и док. на л. 13-б). I.
11. Махала „Мансур ходжа“ . . . (1-и док. на л. 2-б). II.
12. Махала „Папуччу Драган“ . . . (5-и док. на л. 5-а). II.
13. Махала „поп Мати“ . . . (3-и док. на л. 5-б). I.
14. Махала „поп Милой“ . . . (1-и док. на л. 25-а). II.
15. Махала „поп Пейо“ . . . (4-и док. на л. 4-а). II.
16. Махала „поп Филип“ . . . (4-и док. на л. 11-а). I.
17. Махала „Сарухан бей“ . . . (4-и док. на л. 6-а). II.
18. Махала „Хаджи Хамза“ . . . (2-и док. на л. 9-а). I.
19. Махала „Шаджаа факих“ . . . (1-и док. на л. 2-б). I.

Софийски села, споменати в софийския кадийски регистър от 1550 г.

(по азбучен ред)

В курсив даваме имената, както се четат на турски

1. Батановци — *батановча* . . . (4-и док. на л. 11-б). I.
2. Берковица — *беркофча* . . . (1-и док. на л. 17-б). II.

¹ В документите наименованията на махалите се срещат написани в турско словосъчетание (изафет от втори вид): „Аладжа месчид махалеси“, „Калоян махалеси“ и пр., която форма ние предаваме на български: махала „Аладжа месчид“, махала „Калоян“ и пр.

Превод на турските и други чужди думи даваме на края на статията.

3. Биримирци — *биримирче* . . . (3-и док. на л. 22-а). II.
4. Бистрица — *бистрича* . . . (2-и док. на л. 32-б). II.
5. Бояна — *бояна* . . . (2-и док. на л. 15-б). I.
6. Бухово — *бухово*, . . . (3-и док. на л. 11-б). II.
7. Волюак — *волюак* . . . (3-и док. на л. 30-а). II.
8. Войнеговци — *войнегофча* . . . (3-и док. на л. 21-б). II.
9. Врабча — *вврапча* . . . (2-и док. на л. 18-б). II.
10. Връбница — *връбинича* . . . (5-и док. на л. 30-б). II.
11. Гиляне — *киляне, гиляна* . . . (3-и док. на л. 21-б). II.
12. Гинци — *кинче—гинче* . . . (1-и док. на л. 8-б). II.
13. Горно чепино — *чепине-и баля* . . . (3-и док. на л. 21-б). II.
14. Голяновци — *голянофча* . . . (2-и док. на л. 22-а). II.
15. Губислав — *гобислав* . . . (3-и док. на л. 3-а). II.
16. Доганово — *доганова* . . . (2-и док. на л. 25-а). II.
17. Драгалевци — *драгалевче* . . . (1-и док. на л. 25-б). II.
18. Добърчин — *доброшин* . . . (4-и док. на л. 9-а). II.
19. Доброславци — *доброславча* . . . (3-и док. на л. 6 а). I.
20. Дреново — *диренова* . . . (2-и док. на л. 8-б). II.
21. Железница — *жележнича* . . . (5-и док. на л. 6-а). I.
22. Желява — *желева* . . . (3-и док. на л. 2-б). II.
23. Земен — *зимияне* . . . (4-и док. на л. 8-а). II.
24. Иваняне — *иваняне* . . . (1-и док. на л. 6-а). I.
25. Игнатинци — *игнатинче* . . . (1-и док. на л. 6-а). II.
26. Извор — *извор* . . . (3-и док. на л. 18-б). II.
27. Казичене — *казичене* . . . (3-и док. на л. 16-а). II.
28. Калканджѣ — *калканджѣ* . . . (2-и док. на л. 6-б). II.
29. Караман — *караман* . . . (4-и док. на л. 24-б). II.
30. Кремиковци — *кермиковча* . . . (2-и док. на л. 12-б). II.
31. Куманица — *куманича* . . . (4-и док. на л. 29-а). II.
32. Кътина — *китине* . . . (1-и док. на л. 3-а). I.
33. Кючук балдърлу . . . (1-и док. на л. 29-а). II.
34. Лакатник — *лякатник* . . . (3-и док. на л. 11-а). II.
35. Локорско — *локорска* . . . (3-и док. на л. 21-б). II.
36. Долни Лозен — *лозене-и зир*. (2-и док. на л. 11-а). II.
37. Подуяне — *бодуян* . . . (1-и док. на л. 3-а). II.
38. Богров — *погро* . . . (1-и док. на л. 15-а). I.
39. Петръч (Петрич) — *петрич* . . . (1-и док. на л. 15-б). I.
40. Подгумер — *бодгумер* . . . (3-и док. на л. 21-б). II.
41. Рустем чифлик — *рустем чифлик*. (3-и док. на л. 14-а). I.
42. Райлово — *райлова* . . . (3-и док. на л. 15-а). I.
43. Рудник — *рудник* . . . (1-и док. на л. 26-а). II.
44. Суходол — *суходол* . . . (2-и док. на л. 25-а). II.
45. Славча — *иславча* . . . (1-и док. на л. 11-б). II.
46. Търнава — *търнава* . . . (3-и док. на л. 13-а). II.
47. Хаджи Караман — *хаджѣ караман* (5-и док. на л. 15-а). I.

Забележка. Много от издирените имена се срещат в няколко документа.

Пояснение на някои турски = т., арабски = а., персийски = п. думи

Аладжа т. шарен, пъстър; *месид* а. малка джамия, в която не се служи петъчна молитва. *Атпазаръ* т. пазарище за коне. *Джами-и атик* а. стара джамия. *Имарет* а. благотворителен дом за подпомагане с храна бедните. *Караданишменд* т-п. собствено име, *кара* т. черен, *данишменд* п. учен, знаещ. *Карашахин* т. собствено име, *шахин*, вид сокол. *Къптилёр чаршусу* а-т. циганска чаршия: *къпти* а. циганин, *къптилер* цигани. *Мансур ходжа* собствено име; *папуччу* п-т. чехлар. *Сарухан* собств. име. *Шаджаа факих* собств. име; *шаджаа* смел, мъжествен; *факих* а. мюсюлмански богослов.
